

Уголовное право, уголовно-исполнительное право

CZU 343.13

ORCID 0000-0001-9548-4009

UNELE REFERIRI CU PRIVIRE LA INFLUENȚA COMPORTAMENTULUI VICTIMEI ASUPRA RĂSPUNDERII PENALE

Larisa BUGA,

doctor în drept

Institutul de Științe Penale și Criminologie Aplicată

REZUMAT

În acest articol, autorul a analizat unele aspecte ale răspunderii penale a infractorului în coraport cu comportamentul victimei. Se atrage atenția asupra faptului că, uneori, însăși victima are un comportament provocator, iar alteori, însăși infractorul devine victimă. Vinovăția victimei reprezintă atât o categorie penală cât și o categorie criminologică, în acest ultim sens, aceasta reprezentând o categorie mai largă.

Cuvinte-cheie: răspundere penală, comportament, victimă, infractor, vinovăția victimei.

SOME REFERENCES ON THE INFLUENCE OF VICTIMS 'BEHAVIOR ON CRIMINAL LIABILITY

Larisa BUGA,

Doctor of Law

Institute of Criminal Sciences and Applied Criminology

SUMMARY

In this article, the author analyzed some aspects of the criminal liability of the offender in relation to the victim's behavior. Attention is drawn to the fact that sometimes the victim himself has a provocative behavior, and other times, the offender himself becomes a victim. The guilt of the victim represents both a criminal category and a criminological category, in the latter sense, this representing a broader category.

Key words: criminal liability, behavior, victim, offender, the guilt of the victim.

Problema. Răspunderea penală ca cea mai aspră formă a răspunderii juridice rămâne a fi una din cele mai importante probleme în doctrina dreptului penal. Cercetătorii își axează atenția sa asupra acestei probleme, dezvăluind modalitățile și formele de atragere la răspundere penală, inclusiv prin prisma comportamentului victimei. Această analiză ne atrage atenția asupra faptului că nu există uniformitate în această direcție, idei mai limpezi, la acest capitol, fiind regăsite în doctrina rusă. De aceea, am întreprins o cercetare științifică rezultatele căreia le prezentăm în prezenta lucrare.

Actualitatea temei de cercetare. Răspunderea penală este o formă a răspunderii juridice și reprezintă consecința nesocotirii dispoziției normei juridice [1, p. 233]. De regulă, realizarea ordinii de drept penal are loc prin conformare. Există însă întotdeauna un anumit număr de persoane care nu se conformează exigențelor legii penale și săvârșesc infracțiuni. În

această situație, realizarea ordinii de drept penal este posibilă numai prin constrângere, adică prin aplicarea sancțiunilor prevăzute de normele încălcate față de cei care au săvârșit fapte interzise.

Scopul și sarcinile cercetării. Prezentul studiu urmărește scopul de a obține noi cunoștințe privind atragerea la răspundere penală a celor vinovați și cum influențează acest moment comportamentul victimei. Pentru a atinge acest scop, am tarsat următoarele sarcini: 1. a evidenția problema răspunderii juridice prin prisma comportamentului victimei; 2. a îmbogăți doctrina juridică cu încă o lucrare dedicată aspectelor comportamentului victimei și legătura cu răspunderea penală.

Metode aplicate și materiale folosite. Rezultatele prezentate în acest articol au fost obținute prin cercetări care au fost desfășurate aplicând metoda logică prin analiza deductivă și inductivă, generalizarea, metoda sistemică și metoda comparativă. Pentru realizarea

scopului propus, autorul a studiat lucrări științifice ale savanților din Republica Moldova care reprezintă doctrina juridică autohtonă, precum și surse ale doctrinei juridice din România, Federației Ruse etc. La fel, autorul a studiat legislația Republicii Moldova și jurisprudența.

Rezultate obținute și dezbateri. O primă încercare de a defini noțiunea răspunderii penale a fost cea potrivit căreia răspunderea penală și pedeapsa penală ar reprezenta laturi diferite ale aceluiași fenomen, alcătuind în acest sens un tot unitar [2, p. 43–44]. Această opinie, însă, a fost criticată de majoritatea specialiștilor în drept penal, fapt pe deplin înțeles, deoarece însuși legiuitorul delimita clar răspunderea penală de pedeapsă.

O altă viziune a fost cea, potrivit căreia prin răspundere penală ar trebui să se înțeleagă obligația (îndatorirea) persoanei de a răspunde pentru infracțiunea comisă [3, p. 7]. Deși această concepție a înregistrat o largă răspândire în doctrina penală, totuși nu a fost în unanimitate acceptată de către experții acestei ramuri de drept. În viziunea oponentilor, obligația persoanei de a răspunde nu poate fi identificată cu însăși răspunderea [4, p. 52].

Unii penaliști au definit răspunderea penală ca fiind reacția statului la infracțiunea comisă [5, p. 103].

Printre opiniile existente în doctrina penală a fost expusă și opinia, potrivit căreia prin răspundere penală ar trebui să se înțeleagă condamnarea publică a faptelor care prezintă pericol social și a persoanelor care le comit [6, p. 51]. Această opinie și-a găsit reflectare și în doctrina penală autohtonă [7, p. 24]. Potrivit altor autori autohtoni, răspunderea penală se înțelege obligația persoanei care a săvârșit o infracțiune de a suporta pedeapsa prevăzută de legea penală. Fiind consecința inevitabilă a infracțiunii ca fapt interzis de legea penală, această obligație apare din momentul săvârșirii infracțiunii și încetează (se stinge) în mod diferit: fie că au expirat termenele de prescripție, fie că persoana a fost liberată de răspundere penală, fie că a fost înlăturată răspunderea penală, fie că a expirat termenul de executare a sentinței de condamnare, fie că persoana a fost liberată de pedeapsă sau că aceasta și-a ispășit pedeapsa [8, p. 19–27].

Potrivit art. 50 CP RM [9], prin răspundere penală se înțelege „condamnarea publică, în numele legii, a faptelor infracționale și a persoanelor care le-au săvârșit, condamnare ce poate fi precedată de măsurile de constrângere prevăzute de lege”.

Prin urmare, trăsăturile caracteristică răspunderii penale, fiind vorba despre:

- condamnarea faptelor infracționale și a persoanelor care le-au săvârșit;
- condamnarea publică;

- condamnarea în numele legii;
- condamnare ce poate fi precedată de măsurile de constrângere prevăzute de lege.

Legea penală nu dezvăluie semnificația acestor trăsături și doar în puține manuale de specialitate se observă tendința unor autori de a interpreta termenii menționați.

Legiuitorul a dat o apreciere legală noțiunii de răspundere penală, scopul său nobil fiind de a pune punct divergențelor de opinii tangențiale acestei instituții. Rezultatul a fost însă altul.

Interpretând aceeași definiție legală a răspunderii penale, unii autori, spre exemplu, consideră că realizarea răspunderii penale începe din momentul aplicării măsurilor de constrângere și se epuizează odată cu condamnarea infracțiunii comise și a persoanei care a săvârșit-o, exprimată în sentința de condamnare [7, p. 342], alții sunt de părere că realizarea răspunderii penale este exprimată în hotărârea de condamnare și de aplicare a pedepsei penale corespunzătoare [10, p. 141]; al treilea grup de autori opinează că cel mai des răspunderea penală se realizează în pedeapsă și în executarea ei [11, p. 95; 12, p. 96]; sunt și autori care susțin că realizarea răspunderii penale începe cu intentarea urmăririi penale și se finalizează cu expirarea termenului antecedentului penal [13, p. 222].

Realizarea răspunderii penale începe odată cu executarea pedepsei și încetează odată cu ispășirea pedepsei sau liberarea persoanei de la executarea pedepsei. Astfel, pedeapsa nu este identificată cu răspunderea penală, deoarece aceasta este elementul de constrângere prin care se realizează răspunderea penală. Fără răspundere penală pedeapsa nu poate fi executată, iar fără executarea pedepsei răspunderea rămâne nerealizată [8, p. 19–27].

În continuare ne vom referi la aspectele legate de vinovăția victimei în cadrul comportamentului criminal. Victimele pot crea condiții pentru săvârșirea infracțiunilor sau pot avea un comportament neatent ori provocator.

Problema vinovăției victimei a căpătat o tratare minuțioasă în cadrul cercetărilor științifice. Se are în vedere vinovăția în sens larg al cuvântului atât ca o categorie juridică, cât și ca noțiune social-psihologică, care servește drept temei al răspunderii sociale a individului, grupului social, colectivului sau persoanei juridice. Așadar, vinovăția victimei este o variantă a vinovăției sociale (în sens larg) și constă în atitudinea negativă a acesteia față de interesele societății [14]. Victimologia criminologică nu poate să examineze problema vinovăției victimei numai ca o categorie a dreptului penal sau, în genere, a dreptului. Vinovăția victimei trebuie să poarte un alt caracter și, respectiv, să fie în alt mod apreciată de către organele de

ocrotire a normelor de drept, comparativ cu vinovăția infractorului. Vinovăția victimei este, în mare parte, o vinovăție morală și constă în „atitudinea negativă a acesteia față de interesele sociale” [15, p. 141]. Vinovăția în victimologie, ca o categorie socială, este exprimată prin comportamentul necorespunzător al victimei infracțiunii, determinat de atitudinea negativă a persoanei vătămate față de interesele societății, instituțiile acesteia sau față de cetățeni [16, p. 74-75]. Categoria de vinovăție reprezintă evaluarea social-psihologică a comportamentului victimei atât sub aspect moral, cât și juridic. Vinovăția victimei reprezintă prin sine o categorie social-psihologică, care nu corespunde cu conținutul și volumul vinovăției în drept. Legea penală definește vinovăția drept atitudinea psihică a subiectului față de infracțiunea comisă și consecințele acesteia (art. 17-18 CP RM) și de aceea este un semn necesar al laturii subiective a infracțiunii. Vinovăția reprezintă deci prin sine atitudinea psihică concretă a subiectului față de comportamentul său exterior concret, dar nu starea sau însușirea psihicului persoanei date în genere [17, p. 9]. Dacă în cadrul procesului penal a fost stabilită și vinovăția altor persoane în comiterea de fapte prejudiciabile (în afară de învinuit), atunci, fiind prezente elementele constitutive ale componenței de infracțiune și alte condiții, trebuie pusă problema despre tragerea la răspundere penală a acestor persoane. Victimele infracțiunilor în această privință nu sunt o excepție. În ultimul caz pot fi două (sau mai multe) componente de sine stătătoare cu toate consecințele procesuale ce rezultă din situația dată. Vinovăția victimei, ca unul dintre pretextele comiterii faptei ilicite, nu poate să aparțină laturii subiective a componenței de infracțiune, ci își ocupă locul printre semnele laturii obiective a acesteia ca și orice alte circumstanțe ce contribuie la săvârșirea actului. Aceasta este una din deosebirile principale dintre definiția juridică a vinovăției și noțiunea vinovăției definită în victimologia criminologică [14].

Doar vinovăția victimei reprezintă prin sine atitudinea psihică a acesteia față de comportamentul său în situația preinfracțională, în momentul incidentului și după comiterea infracțiunii, manifestându-se în exterior prin acțiunile sau inacțiunile persoanei vătămate. Individul poate să prevadă și poate să nu prevadă consecințele comportamentului său sau poate să conteze pe un alt rezultat. Când persoana vătămată încalcă norma juridică sau morală provocând infracțiunea, aspectul victimologic al comportamentului acesteia trece pe plan auxiliar, dominând aspectul juridic [16, p. 45]. Aceasta înseamnă că în astfel de cazuri vinovăția victimei parcă absoarbe o parte din vinovăția infractorului, devenind o circumstanță ce atenuează răspunderea făptuitorului (pct. „i” art. 76 C.P. al R.

Moldova). Deci, reducerea gradului de vinovăție a subiectului are loc în urma transferului unei anumite părți a vinovăției pentru infracțiunea comisă asupra persoanei vătămate [18, p. 44].

În unele cazuri, față de victima care a încălcat norma de drept penal, dacă sunt suficiente temeiuri, poate fi chiar pornită urmărirea penală în cadrul căreia persoana vătămată a unei infracțiuni devine subiect al altei infracțiuni. Astfel, uneori, apare situația în care este vinovat nu numai infractorul, dar și victima. În acest caz poate fi vorba despre o vinovăție „mixtă” sau „covinovăție”, dar nu în cadrul definiției juridico-penale, ci într-o accepțiune mai largă a noțiunii de vinovăție (în cadrul vinovăției sociale), unde, de regulă, vinovăția unei părți (a infractorului) apare numai în calitate de semn al laturii subiective a infracțiunii, iar vinovăția celeilalte părți (a victimei) poate fi atât juridică, cât și morală [19, p. 117]. Indiferent care este forma vinovăției victimei, morală sau penală, persoana vătămată în anumite condiții trebuie să poarte răspundere: morală, disciplinară, administrativă, civilă, penală. În ultimul caz, victima se transformă în învinuit, inculpat, condamnat, adică în infractor sau mai exact în „victimă - infractor”. Transformarea dată este posibilă numai atunci când comportamentul victimei conține elementele constitutive ale unei componențe de infracțiuni.

Deci în anumite situații, persoana devine purtătoare concomitent a două roluri sociale contrar opuse: infractor și victimă. Să vedem care este conținutul vinovăției în situația creată. Noțiunii de vinovăție a victimei i se conferă o accepțiune mult mai largă în victimologia criminologică comparativ cu dreptul penal. În acest caz se cercetează vinovăția victimei în cazurile când lipsește rezultatul infracțional /spre exemplu, starea de legitimă apărare/. Anume datorită vinovăției sale, victimei i se cauzează prejudicii, acțiunile victimizatorului însă, cu toate că formal conțin semnele unei fapte prevăzute de legea penală, nu constituie o infracțiune. Conform legii penale a Republicii Moldova, dacă lipsește fapta infracțională, atunci nu poate fi vorba despre vinovăție în fapta/ele persoanei. Vinovăția în dreptul penal este limitată doar la acele fapte prejudiciabile, care sunt recunoscute de lege drept infracțiuni. Conform art. 36-40 CP RM), nu este vinovăție în acțiunile sau inacțiunile persoanei, care, deși formal conțin semnele unei fapte prevăzute de legea penală, nu constituie o infracțiune, deoarece a fost săvârșită în stare de legitimă apărare, extremă necesitate, fiind reținut infractorul ca rezultat al constrângerii fizice sau psihice, dacă în urma acestei constrângeri persoana nu putea să-și dirijeze acțiunile sau în cazul riscului întemeiat pentru realizarea scopurilor socialmente utile.

După cum s-a menționat mai sus, în cadrul victimologiei, vinovăția victimei este o noțiune etico-morală și juridico-criminologică, care este în legătură strânsă cu răspunderea socială a persoanei vătămate pentru comportamentul său imoral sau ilicit. Vinovăția victimei reprezintă atitudinea negativă a victimei față de valorile sociale, care se exprimă prin comiterea de către persoana vătămată a faptelor ilicite sau imorale, ce pot duce la încălcarea funcționării normale a acestor valori, contribuind, în așa mod, la săvârșirea atentatului infracțional asupra sferei de interese a victimei [14].

Victimologia studiază vinovăția victimei sub următoarele aspecte: drept semn al laturii obiective a infracțiunii, pretext al săvârșirii infracțiunii, circumstanță ce influențează asupra vinovăției și răspunderii subiectului infracțiunii, adică drept una dintre verigile legăturilor cauzale care au determinat comiterea faptei penale. Problema vinovăției victimei, în sens victimologic, are importanță nu numai pentru formarea convingerii intime a judecății și la individualizarea pedepsei în cazuri concrete, dar și pentru întreprinderea măsurilor cu caracter profilactic. Categoria vinovăției victimei ne oferă posibilitatea de a determina, în majoritatea cazurilor, „defectele preinfracționale” ale raportului „infractor - victimă” și permite a concretiza conținutul specific al orientării victimologice în prevenirea criminalității [14].

Uneori, însăși victima este aceea, care provoacă comportamentul agresiv al infractorului, îndeosebi în cazul infracțiunilor de viol. Comportamentul provocator al victimei este acela care, în anumite condiții, conține elemente ce excită sexual potențialul victimizator [20, p. 128]. Prin provocare din partea victimei se înțelege forma extremă de contribuire a persoanei vătămate la comiterea infracțiunii. Noțiunii de provocare i se conferă în victimologie o accepțiune mai largă, fiind exprimată prin faptul „chemării” anumitor fenomene și prin deșteptarea la acțiuni concrete [21, p. 392].

Provocarea este un astfel de comportament neadecvat al victimei, care generează reacția de răspuns a subiectului ce se manifestă prin acțiuni ilicite. Comportamentul provocator întotdeauna se află în legătură cauzală cu fapta ilegală a infractorului. Pentru victimologie nu are importanță dacă victima a prevăzut sau nu consecințele comportamentului său negativ, dacă își dădea seama care pot fi urmările acțiunilor sale, dacă aștepta reacția de răspuns a victimizatorului sau nu.

Codul penal al Republicii Moldova prevede comportamentul provocator al victimei (acțiunile imorale sau ilicite) în calitate de circumstanță atenuantă (art. 76, pct. „g”) de care se ține cont la individualizarea pedepsei făptuitorului, precum și ca element necesar

al componentelor de infracțiune „privilegiate” sau cu circumstanțe atenuante (art. 146, Omorul săvârșit în stare de afect și art. 156, Vătămarea gravă a integrității corporale sau a sănătății în stare de afect).

Autorul criminolog autohton Gladchi Gh. consideră că comportamentul provocator al victimei, în geneza actului infracțional, nu poate fi caracterizat pozitiv. Acțiunile legale ale victimei care au stârnit o reacție ilegală din partea infractorului nu pot fi apreciate, în opinia autorului, drept vinovate nici sub aspect juridic și nici moral [14].

Conform regulii stabilite de legea penală, numai vinovăția victimei care a provocat infracțiunea diminuează vinovăția infractorului. Alte forme de vinovăție a victimei nu sunt considerate de Codul penal al Republicii Moldova drept circumstanțe atenuante [14].

În această ordine de idei, prezintă interes opinia academicianul rus Kudriavțev V., care a remarcat că victima, în unele cazuri, va fi considerată unul din factorii situației preinfracționale. Victima, interacționând cu infractorul, îl poate ajuta „să dezvolte” actul volitiv pentru a comite o infracțiune, precum și să înțeleagă consecințele presupuselor sale acțiuni criminale. La fel ca viitorul infractor, viitoarea victimă apreciază situația din punctul de vedere al intereselor sale, în funcție de caracteristicile sale morale și psihologice, capacitățile, ideile sale cu privire la o situație [22, p. 115]. Rivman D. menționează că fapta, deseori, reprezintă consecința comportamentului victimelor și, prin urmare, este necesar să se stabilească acțiunile care au influențat infractorul sau, au creat condiții favorabile survenirea consecințelor negative [23, p. 22]. Acest autor susține ideea potrivit căreia, pentru a răspunde la întrebarea despre rolul victimei în mecanismul infracțiunii, este necesar să se stabilească:

- a) în care măsură situația, care a determinat infractorul să acționeze, s-a datorat victimei;
- b) în care măsură, de victimă, a depins crearea condițiilor propice săvârșirii infracțiunii;
- c) în care măsură, infractorul a fost constrâns de împrejurări obiective;
- d) în care măsură a contribuit victima asupra formării personalității infractorului;
- e) care calități ale personalității victimei au făcut-o, mai mult sau mai puțin, vulnerabilă față de infractor.

În unele cazuri, comportamentul victimei, apriori, contribuie la preschimbarea motivului infracțiunii, alegerea noilor modalități de comitere a acesteia, stabilirea noilor scopuri, luarea de măsuri pentru a ascunde urmele infracțiunii etc. Relația infractor-victimă poate contribui la comiterea infracțiunii. Alegerea victimei de către făptuitor poate rezulta din

relația existentă între ei. Relațiile de până la comiterea infracțiunii între victimă și infractor reprezintă o varietate de relații interpersonale.

Caracterul acestor relații influențează atât posibilitatea atentatului penal, cât și alegerea mijloacelor și modalităților de săvârșire a infracțiunii, formând astfel, caracterul faptei infracționale și viziunea antisocială a infractorului [24, p. 92].

Astfel, vom constata, că unele legături și relații sociale dintre infractor și victimă pot avea o influență semnificativă asupra formării situației premergătoare săvârșirii infracțiunii și sunt diferite pentru diverse tipuri de infracțiuni.

În multe cazuri, victima influențează intenția de a comite infracțiunea. Uneori, doar șansa decide cine va fi victima și cine va fi criminalul, în plus, aceeași persoană în cadrul unei infracțiuni poate fi atât infractor, cât și victimă, de exemplu, în cazul unei bătăi.

Prin urmare, acțiunile victimei se află în legătură cauzală cu infracțiunea săvârșită. Cu toate acestea, un rol important în săvârșirea unei infracțiuni îl joacă faptul că victima conștientizează propriul comportament, care poate constitui motivul comiterii infracțiunii. Victima care conștientizează pericolul social al acțiunilor sale și prevede posibilitatea unor acțiuni de ilicite din partea vinovatului, reprezintă un pericol sporit pentru societate, spre deosebire de victima care nu prevede o astfel de reacție din partea subiectului infracțiunii, cu toate că după natura acțiunilor sale, ar fi putut să le prevadă.

Stabilirea legăturii de cauzalitate, între comportamentul victimei și fapta săvârșită este necesară pentru a determina gradul de pericol social al faptei infracționale. Atitudinea psihică a victimei față de acțiunile/inacțiunile sale și consecințele acesteia prezintă o importanță deosebită pentru constatarea gradului de determinare a vinovatului la comiterea infracțiunii [25, p. 23].

În urma la cele menționate mai sus, putem afirma că comportamentul victimei, care a influențat săvârșirea infracțiunii, se află în legătură interdependentă.

Înțelegerea esenței comportamentului ilegal sau provocator al victimei, care contribuie la săvârșirea unei infracțiuni, se bazează pe faptul că dreptul penal studiază un astfel de comportament în funcție de circumstanțele săvârșirii infracțiunii și îl clasifică la categoria semnelor obiective ale componenței de infracțiune. Aceasta deoarece comportamentul victimei într-o situație criminogenă reprezintă un semn care caracterizează circumstanțele săvârșirii infracțiunii și se atribuie la latura obiectivă a componenței de infracțiune, iar vinovăția subiectului infracțiunii, reprezintă semnul principal al laturii

subiective a componenței de infracțiune. Prin urmare, nu se prezintă posibil în dreptul penal, de a confunda noțiunea de „vinovăție a victimei” și „vinovăția subiectului” infracțiunii.

Atitudinea psihică a victimei față de comportamentul său ilegal poate fi exprimată atât sub formă de intenție, cât și sub formă de imprudență. În acest sens, vom susține opinia autorului rus Deagheli P., care a menționat că, în cazul victimei, comportamentul acesteia ”îmbracă forma intenției sau a imprudenței” [26].

În această ordine de idei prezintă interes chestiunea privind clarificarea sensului expresiei ”comportament ilegal al victimei”.

În opinia noastră, prin comportament ilegal al victimei, care contribuie la săvârșirea unei infracțiuni, vom înțelege acel comportament al victimei, care se află în legătură de cauzalitate cu infracțiunea săvârșită.

În continuare, ne vom axa pe formele și tipurile de comportament al victimelor care contribuie la comiterea unei infracțiuni.

În dependență de acțiunile prin care se produce influența asupra subiectului infracțiunii, se pot distinge următoarele forme de comportament al victimei:

1. Comportamentul ilegal al victimei, care include următoarele tipuri de comportament:

- a) comportament imoral;
- b) delict disciplinare;
- c) delict civile;
- d) delict familiale etc.

2. Comportamentul ilegal al victimei, inclusive prin:

- a) violență;
- b) insultă;
- c) alte acțiuni ilegale și criminale.

În cele două forme de comportament al victimei menționate, acțiunile poartă caracter „provocator” și conțin pretext pentru comiterea infracțiunii.

3. Comportamentul imprudent al victimei.

Acțiunile victimei poartă un caracter imprudent, creând astfel condiții favorabile săvârșirii unei infracțiuni (lăsarea lucrurilor nesupravegheate).

4. Comportamentul legal al victimelor.

Acțiunile victimei sunt legale (inclusiv acele cazuri în care victima acționează nu în legătură cu îndeplinirea îndatoririi sale de serviciu), dar provoacă comportamentul ilegal al infractorului (de exemplu, observația într-un loc public).

Concluzii. Cercetarea victimologică a vinovăției victimei reprezintă cheia de soluționare a problemei cauzalității criminalității și clarificării mecanismului comportamentului infracțional individual. Cu cât mai provocator va fi rolul victimei la săvârșirea infracțiunii, cu atât mai multă atenție se vor acorda

aprecierii personalității subiectului infracțiunii. Astfel, studierea problemei cu privire la vinovăția victimei în aspect criminologic este deosebit de importantă în vederea individualizării răspunderii și pedepsei penale a făptuitorului precum și la elaborarea și realizarea măsurilor de prevenire victimologică.

Referințe bibliografice:

1. Nistoreanu Gh., Boroș A., *Drept penal. Partea Generală*. – București: ALL Beck, 2002.
2. Черданцев А.Ф., Кожевников Р.Н. *О понятии и содержании юридической ответственности* // Правоведение, 1976, nr.5.
3. *Курс уголовного права*. Том 3. – Москва, 1970.
4. *Уголовное право. Общая часть: Учебник* / Под. ред. Б.В. Здравомыслова, Ю.А. Красикова, А.И. Рарога. – Москва: Юридическая Литература, 1994.
5. Кудрявцев В.Н. *Право и поведение*. – Москва, 1978.
6. Осипов П.П. *Теоретические основы построения и применения уголовно-правовых санкций*. – Ленинград, 1976.
7. Borodac A. ș.a. *Drept penal. Partea Generală*. – Chișinău: Știința, 1994.
8. Gladchi Gh., Glavan B., *Noțiunea și conținutul răspunderii penale*. În: Revista Națională de Drept. Nr. 1, ianuarie 2010.
9. Codul penal al Republicii Moldova nr. 985 din 18.04.2002. Republicat în temeiul articolului III lit. c) al Legii nr. 277-XVI din 18 decembrie 2008, Monitorul Oficial al Republicii Moldova, 2009, nr. 41–44, art.120.
10. *Comentariu la Codul penal al Republicii Moldova* / Sub redacția dr. Al.Barbăneagră. – Chișinău, 2003.
11. Barbăneagră Al. ș.a. *Codul penal comentat și adnotat*. – Chișinău: Cartier, 2005.
12. Botnaru S.ș.a. *Drept penal. Partea Generală*. Vol. I. – Chișinău: Cartier, 2005.
13. Macari I., *Dreptul penal al Republicii Moldova. Partea Generală*. – Chișinău: CE USM 2002.
14. Gladchi Gh. *Victimologie criminologică: probleme teoretice, metodologice și aplicative*. Teză de doctor habilitat în drept. Chișinău, 2005; www.cnaa.md, accesat la 19.10.2021.
15. Самощенко И.С. *Понятие правонарушения по советскому законодательству*. Москва, 1966.
16. Полубинский В.И. *Правовые основы учения о жертве преступления*. Учебное пособие. Горький, 1979.
17. Самощенко И.С. *Социальная сущность вины по советскому праву*. В Советская юстиция, № 5, 1976.
18. Афиногенов Ю.А. *Личность потерпевшего и цели наказания*. В Потерпевший от преступления. Владивосток, 1974.
19. Франк Л.В. *Потерпевшие от преступления и проблемы советской виктимологии*. Душанбе, 1977.
20. Gladchi Gh. *Cercetarea victimologică și combaterea infracțiunilor grave de violență contra persoanei în Republica Moldova (aspecte criminologice și juridico-penale)*. Autoreferat asupra tezei pentru obținerea gradului științific de doctor în drept. Chișinău, 1999.
21. Хохряков Г.Ф. *Криминология*. Учебник. Под ред. академика В.Н.КУДРЯВЦЕВА, Москва: Юристъ, 2000.
22. Кудрявцев В.Н. *Механизм преступного поведения*. М., 1981.
23. Ривман Д.В. *Виктимологические факторы и профилактика преступлений*. Л., 1975.
24. Минская В.С. *Поведение потерпевшего в генезисе преступления против личности*. Диссертация на соискание ученой степени к.ю.н. М., 1972.
25. Минская В.С., Чечель Г.И. *Виктимологические факторы и механизм преступного поведения*. Иркутск, 1988.
26. Дягель П. С. *“Вина потерпевшего” в уголовном праве*. – “Советская юстиция”, 1967, № 6.

INFORMATII DESPRE AUTOR

BUGA Larisa – doctor în drept, Institutul de Științe penale și Criminologie Aplicată;

INFORMATION ABOUT THE AUTHOR

BUGA Larisa – doctor of law, Institute of Criminal Sciences and Applied Criminology; larisa.buga79@gmail.com